

KALBİNDEKİ GİZLİ BUĞUYU ÖLÜMÜN SOĞUK KORİDORLARINA ASAN KADIN: TEZER ÖZLÜ

Zeynep ALTINTEPE

10 Eylül 1943 yılında Kütahya'nın Simav ilçesinde doğan Tezer Özlü, Demir Özlü ve Sezer Duru'nun ortanca kardeşidir. Özlü'nün çocukluğu, anne ve babası öğretmen olduğu için, memleketin farklı yerlerinde geçer. 10 yaşındayken Avusturya Kız Lisesinde eğitim görmek için İstanbul'a gönderilir. Edebiyatla olan bağı bu yıllarda derinleşir.

Dünya klasiklerini ve büyük yazarları okur ancak Svevo, Kafka ve Pavese ile çok daha derin bir ilişki kurar. Çok sevdiği Pavese ile aynı gün doğmuş olmanın sevincini *Yaşamın Sonuna Yolculuk* adlı kitabında şöyle ifade eder: "Pavese'nin doğduğu gün doğduğumu şaşarak öğreniyorum: 9 Eylül. Ben gece yarısından sonra. Ama Anadolu'da gece yarısı geçtiğinde, S. Stefano Belbo'da henüz belki de gece yarısı olmamıştı. Aynı gün. Aynı yıl değilse de. Onun intiharından yedi yıl önce." (Özlü, 2005).

Yurtdışına ilk kez 1961 yılında çıkar. İlk evliliğini Paris'te tanıştığı ve aynı zamanda Adalet Ağaoğlu'nun kardeşi olan Güner Sümer'le 1964 yılında yapar ve Ankara'ya yerleşirler. Aradan geçen zaman içerisinde psikolojik sıkıntılar yaşar ve kendisine manik depresif tanısı konulur. Tedavi süreci, İstanbul'daki kliniklerde devam eder. "Boşandığımızı bildiren telgraf kliniğe geliyor. İstanbul'a sığınyorum." (Özlü, 2016a). Tedavi süreci ve klinikte kaldığı zamanlar, onun için oldukça sancılı geçer. Güner Sümer'le ayrılırlar.

Erden Kıral ile 1968'de ikinci evliliğini yapar. Evliliklerinden Deniz isminde bir kızları olur.

1981 yılında Berlin'e gider. *Kalanlar* isimli kitabında Berlin'den şöyle bahsedecektir: "İçimde inip çıkan yaşamı ben de Berlin'de buldum. Acı içinde sevinç, gerilim ve rahatlık, insanlar arasında yalnızlık, ölüm özlemi içinde

yaşam, günlerin uzantısı olan geceler, gecesiz günsüzler, sonsuz sokaklar, sokaksız sonlar.” (Özlu, 2016b). Artık Berlin’dedir ve Erden Kırıl’dan da ayrılmıştır. Bir süre sonra bir sergide tanıştığı Hans Peter’le evlenir ve Zürihe yerleşirler. Çok sevdiği Hans Peter ile birlikte aslında Arnavutköy’de yaşamak ister fakat bürokratik bazı sıkıntılardan dolayı bu isteğini gerçekleştiremez.

Tezer Özlu, 43 yıllık kısacık hayatının içine çöküveren onulmaz yaraları kaleminin ucundaki o doyumsuz ülkeye doğru sürükler; yazar ve kendisini en çok da yazarken var eder çünkü yazmak onun kendisine varabilmesi, bu yalnız ve karanlık dünyada kendi yolunu bulabilmesi için bir pusuladır. “Kendinden başka hiçbir yerden gelmeyen” ve kendiyile dolu dipdiri bir yalnızlıktır onunki.

“Şimdi cam kenarında oturuyorum. Gene titriyorum. Bir kadın çocuk arabasını sürüyor. Yok oluyor. Mutlu çocukluğum. O mutluluğu şimdi kırımızı balonlar sürdürüyorlar. Benim siyah saçlarımın üstünde. Pazar sabahı. Çanlar çalıyor. Dün bu ağacın altında kendime sarıldım. Öptüm kendimi.” (Özlu, 2005).

Tezer Özlu; içinde yaşadığı ama bir türlü ulaşamadığı, kendini ait hissedemediği zamanı geride bırakamadığı çocukluğunun gözleriyle izlemiştir. Herhangi bir yerde olmayı bütün benliğiyle reddetmiştir. Eserlerinde çoğunlukla yabancılaşmayı, varoluşçuluğu, yaşamı ve ölümü ele almıştır. Onu okurken misafirsiz boş bir evin ortasında sessizce yere uzanan çocukluğunuzun üzerini üşümesin diye örtmek, çocukluğunuza karışan yalnızlığınızı da sırtınıza alıp bir an önce kaçmak istersiniz... Nereden? Hiçbir yerden. Nereye? Hiçbir yer. Ancak bütün ülkeler sizindir; siz onların olmanız da. Bütün trenlerde kendinizle karşılaşsınız.

1982 sonbaharında “Düzen ve güven kadar ürkütücü bir şey yoktur. Hiçbir şey, hiçbir korku... Aklını en acı olana, en derine, en sonsuza atmışsan korkma.” (Özlu, 2016b) diye bir not düşer günlüğüne.

Anlatıların, mektupların ve günlüklerin huzursuz ormanlarında Tezer Özlu’nün, yaşamı anlamlandırmak için kendisini sıklıkla güven duygusundan soyutladığını görürüz. Bu bir tercih meselesidir şüphesiz. Ona göre düzen ve güven korkunun barınağı, sonsuzluğun yokluğudur. Oysaki o hep bir arayışın içindedir. Kestirilmeyenin, cesaretin ve “aklını en acı olana atmış olmanın” doyumsuzluğu içinde, açtığı kapıların karşısında kendi iniş çıkışlarının izini sürmek isteyecektir.

Benlik ağrısı, yaşamın yükü ve bunlara bağlı olarak gelişen var oluş sancısı bir rüyanın en karanlık yerinde ele geçirir gerçeği. Tezer Özlü, gerçekliği kavramak istedikçe her defasında zamandan ve mekândan çok uzağa taşınmak için hazırlanır. Dünyasını içinde taşır ve içinde taşıdığı dünya, onun da kendisine dayanabilmesi için bir sığınak olur. Zamanın yitirildiği, elma ağaçlarından ve gün ışığından mürekkep ülkelere yolculuk ederek ruhunu uzak ülkelerin beyaz göklerinde gezdirir. Tren koltuklarında, gün batımlarında, havaalanlarında, sessiz evlerde, kalabalıklarda, yakınların yahut yabancıların arasında, uçsuz bucaksız yalnızlığında “yaşamı hep gitmek olarak” algılar (Özlü, 2005). Gitmeye, yollara, kahve dükkânlarına ve biriktirmemeye inanır. Hiçbir yerde olmayı istemeyerek dünyayı kavramak ister. Yaşamında da yazınında da sürekli bir özlemin ve hasretin içindedir. Ona göre hasreti kavuşmak kurtaracaktır.

“Her zaman yabancı insanlar bize dostlarımızdan daha çok sunan, veren kişiler. Öyleyse yaşamımızı neden yabancılar arasında geçirmiyoruz?” (Özlü, 2005) diye sorar *Yaşamın Sonuna Yolculuk*’ta ve oradan dünyaya ortak bir yalnızlığın içinden bakar. Ona göre hasret biraz da yabancıardan ayrı kalmaktır. Yakınlıkların içine sessizce giren ve gündün güne daha da yerleşik bir hâl alan uzaklıklarda ister istemez yaralanan bazı alanlar vardır ve bu yakınlıklarla yaralı alanlar Tezer Özlü’ye yabancılar arasında yaşama isteği verir.

“Kendi kendine kanıtlamak için yazmak!”

Tezer Özlü’ye göre yazmak hayatla ölüm arasında bir hesaplaşmadır. Yazarken yeryüzündeki varlığını kontrol eder, ona dokunur ve onu sindirmeye çalışır.

Yeryüzüne Dayanabilmek İçin adlı eserinde neredeyse her yazara sorulan o meşhur “Neden yazıyorsunuz?” sorusunun cevabını, kendi içinde bir gölü konuştururcasına dolaysız bir şekilde okura iletir: “Neden yazılır? Dünya acılı olduğu için yazılır. Duygular taşıdığı için yazılır. İnsanın kendi zavallılığından sıyrılması çok güç bir işlemdir. Ama insan bir kez bu zavallılıktan sıyrılmayagörsün, o zaman yaşamı kendi egemenliği altına alabilir. İşte böylesi bir egemenliği bir iki kişiye daha anlatmak için yazılır. Ya da kendi kendine kanıtlamak için!” (Özlü, 2016c)

Yeryüzüne Dayanabilmek İçin isimli kitabında edebiyatın ve yazının gücünü ele alarak şöyle der: “Çağdaş İtalyan yazarı Luigi Malerba’ya, Berlinde “Neden yazıyorsunuz?” diye sordular, “Roma’ya tahammül edebilmek için” dedi. “Neden edebiyat? Yeryüzüne dayanabilmek için.” (Özlü, 2016c).

Dünyaya edebiyatla egemen olan kadın

Ona göre edebiyatın insana katkıda bulunduğu hayati noktalardan birisi de insana kendi dünyasına egemen olmanın yollarını göstermesidir. Bu egemenlik onun hem varoluşçuluğunun hem de yazınının önemli bir parçasıdır. Yine *Yeryüzüne Dayanabilmek İçin* isimli kitabında, edebiyatta kendini gerçekleştirmenin ve yaralarının üzerinden atlamının verdiği gururla ruhunu sıkıştıran hayata başkaldırarak “ben dünyama egemen olmayı edebiyatla öğrendim.” (Özlu, 2016c) der.

Tezer Özlu, *Yaşamın Sonuna Yolculuk*'ta en küçük bir kıpırdanışın bile tanımlamalar karşısında daha etkili ve sahici olduğunu vurgular. Tanımlamaların içine düşüldükçe yaşamın doyumsuzluğu karşılıklı yorgunlukların kapısını aralayacaktır.

“Her anı ölüdür. Şimdi sen de bir anısın. Sen de ölüsün.” (Özlu, 2016b).

Kalanlar adlı eserinde, yaşamı anılara böler ve ona göre “her anı ölüdür.” Ölü anılarla dolu bir dünyada sevginin peşinden gidecek cesareti bulamaz kendinde. Yalnız, içinde taşıdığı dünyadaki ölümün, hayatın ve sevginin sözcüklere dönüştüğü ölçüde yaşamını doldurabileceğini fark eder. Kelimeler onu özgürleştirir. Sözcükler onun korkusuzca baktığı gökyüzüdür.

Yalnızlıkla doluluğun, ölümle yaşamın, gitmekle sevmenin sınırında...

“Yaşama gücünü ölümlerden alan” Özlu, Kafka'nın mezarının başındayken kendine giden bir ülke bulur. “Kendi doluluğunun boşluğu”ndan “hayran olduğu başı buyrukluğuna” kadar geniş yollar çizer ve yaşamla ölümün sınırında dolanırçasına o yollarda yürür. Ülke kavramını “üzerinde var olduğu kahredilmiş yeryüzü” olarak algılar. Yaşamı geliştirip büyüterek ve ona yağmurların, rüzgârların taze nefeslerini üfleyip bu “kahredilmiş yeryüzünde” var olduğunu hissedinceye dek gitmek ister. Gitmek arzusu hiçbir zaman yok olmaz. Çocukken küçük kasabalarda önüne büyük bir bilinmeyen olarak serilen dünyayı ve gitmeyi tanır.

Tezer Özlu, yaşamı büyük bir tutkuyla özler. Yaşam, onun sorularına yanıt veremeyecek kadar yetersizdir; “içimdeki kıpırdanışlara yanıt verebilecek bir yaşam yok” (Özlu, 2005) diyerek *Yaşamın Ucuna Yolculuk*'taki yalnızlığının kapısını bir kez daha aralar. Anlatılarında sıklıkla bahsettiği istasyonlar, havaalanları, trenler hep bir yolculuğun ve gidişin sembolleridir.

Öte yandan, bazı kültürel ve sosyal kodlara karşı derin bir eleştiri sunar. Toplumun, insanın içindeki dünyanın varlığına, gerçek yeteneğine değer vermediğine ve bireyi ıskaladığına inanır.

“Sordukları zaman, bana ne iş yaptığımı, evli olup olmadığını, kocamın ne iş yaptığını, ana babamın ne olduklarını sordukları zaman ne gibi koşullarda yaşadığımı, yanıtlarımı nasıl memnunlukla onayladıklarını yüzlerimde okuyorum. Ve hepsine haykırmak istiyorum. Onayladığınız yanıtlar yalnızca bir yüzey. Ne düzenli bir iş ne iyi bir konut ne sizin medeni durum dediğiniz durumsuzluk, ne de başarılı bir birey olmak ya da sayılmak benim gerçeğim değil.” (Özlü, 2005)

Yaşamını kendine ait kılmak isteyen ve bu bağlamda da toplumsal dayatmalara başkaldıran bir var oluş mücadelesidir onunki.

“Hiçbir resimde kendimi göremedim.” (Özlü, 2016b)

12 Ağustos 1985 tarihli mektubunda Leyla Erbil'e “Bir sabah uyandığım da koltuk altımda 2 ceviz, göğsümde 5 cm bir taş parçası buldum. Koltuk altı lenflerim kanser demek.” diye yazar. Evliliğinden iki yıl sonra göğüs kanseri nedeniyle 18 Şubat 1986'da Zürih'te hayata gözlerini yumar. Yaşamı boyunca içinde gezdirdiği çocuğun soğuk geceleri, 1986 yılının kışında ansızın diner.

Öldüğünde Pavese ile aynı yaşadadır. Hiçbir resimde kendini göremeyenlerin sesine karışır gider sesi.

Kaynaklar

ÖZLÜ, Tezer (2005), *Yaşamın Ucuna Yolculuk*, İstanbul: YKY.

_____ (2016a), *Çocukluğun Soğuk Geceleri*, İstanbul: YKY.

_____ (2016b), *Kalanlar*, İstanbul: YKY.

_____ (2016c), *Yeryüzüne Dayanabilmek İçin*, İstanbul: YKY.